

پاسخ مدیرکل دفتر نظام های بهره برداری و حفاظت آب و آبفا درباره مقاله

«چرا قوانین نقش بر آب می شوند؟»

موضوع: پاسخی در باب مقاله با عنوان «چرا قوانین نقش بر آب می شوند؟» چاپ شده در شماره ۲۸ (سال سوم - مردادماه ۹۷)

با سلام،

در رابطه با مقاله ای با عنوان «چرا قوانین نقش بر آب می شوند؟» چاپ شده در شماره ۲۸ (سال سوم - مردادماه ۹۷) مراتب زیر اعلام می گردد، خواهشمند است دستور فرمائید با توجه به قانون مطبوعات کشور، به نحو مقتضی نسبت به چاپ توضیحات مذکور اقدام شود. ۱- پروانه بهره برداری چاه ها طبق مواد ۳ و ۴ قانون توزیع عادلانه آب بر اساس پتانسیل آبخوانهای کشور صادر می شود و معضل اصلی وقوع پدیده شوم افت سطح آب زیرزمینی و کسری حجم مخزن که باعث پیشروی آب شور به سمت آب شیرین و حتی پدیده فرونشست شده، غالباً در اثر برداشت های غیر مجاز (توسط چاههای غیر مجاز و اضافه برداشت چاههای مجاز)، کاهش بارندگی و عدم تغذیه آبخوانهای بوده است. به عنوان مثال مقایسه ای بین کسری حجم مخزن، مصارف صنعت و خدمات و شرب و برداشت چاههای غیر مجاز در برخی از دشت های استان کرمان، اعلام می گردد:

ردیف	نام محدوده مطالعاتی	حجم برداشت چاه های مجاز (میلیون متر مکعب - mcm)		حجم برداشت چاه های غیر مجاز (میلیون متر مکعب - mcm)		چاه های غیر مجاز تا پایان سال ۸۵ اصطلاحاً فاقد پروانه	نام محدوده مطالعاتی	ردیف	
		متوسط حجم مخزن سالانه بر حسب میلیون متر مکعب (mcm)	کسری حجم مخزن تجمعی متر مکعب (mcm)	کشاورزی					چاه های غیر مجاز پس از ابتدای سال ۸۶
				صنعت و خدمات	اضافه برداشت				
۱	سیرجان	۶۹/۳۸	۲۲۲۰/۰۳	۱۹/۱۰	۳۰	۱۹۸/۸۷	۴/۷۰	۲/۶۰	
۲	رفسنجان	۱۳۱/۳۹	۴۱۱۴/۱۶	۹/۳۹	۳۳/۷	۵۰۶/۶	۱۱/۴۵	۳	
۳	کرمان	۵۲/۳۱	۱۶۸۳/۸۰	۰	۱۱/۰۲	۳۱۸/۹۸	۲/۳۳	۲/۳۱	

۲- موضوع مورد بحث در این یادداشت ناظر بر انتقال اجازه مصرف آب از یک زمین به زمین دیگر است که موضوع ماده ۲۷ قانون توزیع عادلانه آب است نه ماده ۲۸. این قانون در ماده ۲۷ چنین مقرر شده است که: «پروانه مصرف آب مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده مگر آنکه تصمیم دیگری بوسیله دولت در منطقه اتخاذ شود» اما در قانون مذکور، ماده ۲۸ مقرر می دارد «هیچکس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آن را دارد به مصرفی به جز آنچه در پروانه قید شده برساند همچنین حق انتقال پروانه صادره را به دیگری و بدون اجازه وزارت نیرو نخواهد داشت مگر به تبع زمین و برای همان مصرف با اطلاع وزات نیرو».

با تعمق در مواد مذکور می توان نتیجه گرفت:

الف) پروانه مختص زمین و مواردی است که برای آن صادر شده مگر آنکه تصمیم دیگری در منطقه بوسیله «دولت» اتخاذ شود. مثلاً به علت کمبود آب شرب در منطقه ای دولت به طور موقت از آب چاههای کشاورزی تحت شرایطی اجازه شرب صادر نماید، یا برای تأمین آب یک طرح صنعتی بزرگ، اجازه استفاده و انتقال آب یا مجوز آب چاههای کشاورزی برای این طرح صنعتی را صادر نماید. بدین ترتیب انتقال مجوز مصرف/ پروانه بهره برداری آب به زمین دیگر که در این یادداشت وزارت نیرو به ممانعت از آن علل منتسب شده است، نیاز به اجازه دولت دارد و وزارت نیرو بدون آن نمی تواند اجازه این کار را در یک منطقه صادر نماید.

ب) ماده ۲۸ قانون یاد شده اشاره به این دارد که تغییر نوع مصرف از سوی دارنده یک مجوز/ پروانه بهره برداری و نیز انتقال مجوز/ پروانه بهره برداری به غیر، فقط با اجازه وزارت نیرو امکانپذیر است اما اگر انتقال پروانه همراه با زمین تحت شرب باشد و یا برای همان مصرف اولیه مندرج در پروانه، نیازی به اجازه وزارت نیرو نبوده و صرف اطلاع دادن کفایت می کند. آنچه که در یادداشت یاد

۹۱/۰۸/۲۹) اولاً مربوط به دفتر حقوقی وزارت نیرو نیست ثانیاً متن آن هیچ همسویی با توجیهات نویسنده نداشته و متن آن متفاوت از متنی است که در یادداشت نویسنده نقل شده است.

۶- در بخش های دیگری از یادداشت به این نکته اشاره شده است که برخی صنایع مجوز برداشت آب صنعتی را به مصارف دیگر (کشاورزی) تغییر داده اند و یا در برخی مناطق انتقال آب کشاورزی به اراضی دیگر (اراضی غیر آبخور اولیه) از سوی مالکان آب اتفاق افتاده است و وزارت نیرو ممانعت یا برخوردی انجام نداده است. این اقدامات با قوانین و ضوابط موجود سازگاری نداشته و در صورت شناسایی این موارد شرکتهای آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان ملزم به برخورد قانونی با متخلفین هستند، لازم است نویسنده مصادیق و مستندات مورد نظر را ارائه نماید تا مورد بررسی و رسیدگی قرار گیرد.

جهت مزید استحضار خوانندگان گرامی آن ماهنامه وزین برنامه های فعلی و آتی وزارت نیرو را در اجرای مواد ۲۷ و ۲۸ قانون توزیع عادلانه آب در ایجاد بازار محلی آب اعلام می دارد.

اجرای مواد ۲۷ و ۲۸ قانون توزیع عادلانه آب به شکلی که اجازه مبادلات آبی را بدهد می تواند زمینه ساز بازار آب باشد. این امر به عنوان یکی از پروژه های مصوب شورای عالی آب در سال ۱۳۹۳ منظور شده و در وزارت نیرو به صورت پایلوت در برخی از دشتهای کشور در دست پیگیری است. باید توجه داشت که این کار بستریابی نیاز دارد که برخی از آنها عبارتند از: شناسایی برداشت های غیر مجاز و جلوگیری از آنها، اصلاح پروانه های بهره برداری و نصب کنتور هوشمند و ابزار اندازه گیری، در غیر اینصورت مسائل و مشکلاتی از قبیل احیای چاههای متروکه، افزایش اضافه برداشت از چاهها، افزایش کف شکنی و جابجایی چاهها، فروش چاههای بزرگ مالکان به افراد مستضعف علیرغم افت شدید آب دشت و ایجاد مسائل اجتماعی در آینده، دور از انتظار نیست.

با ایجاد بسترهای فنی فوق الذکر و نیز تصویب مقررات مورد نیاز از سوی ارکان پیش بینی شده در نظام بازار آب و تأیید آن در سطح دولت، می توان نسبت به توسعه بازار آب و مبادلات آبی مورد نظر نویسنده یادداشت، اقدام نمود. با اینحال وزارت نیرو تا قبل از انجام و مهیا شدن این بسترها آمادگی دارد به شرط تحقق موارد زیر از سوی بهره برداران و ذینفعان دشتهای اجازه مبادلات آبی را در مناطقی به صورت پایلوت بررسی نماید:

- در دشت پایلوت تمام منابع و چاههای غیر مجاز پر و مسلوب المنفعه شوند و با نصب کنتور حجمی هوشمند از اضافه برداشت های مجاز جلوگیری شده باشد.

- اطلاعات مربوط به منابع و مصارف آب و پروانه های بهره برداری این دشت در یک سامانه اطلاعاتی شفاف به صورت آنلاین قابل دسترس همگان باشد.

- تشکل های بهره برداران آب دشت برای حفاظت و بهره برداری دشت ایجاد شده باشد و خود آنان نظارت و مدیریت حفاظت و بهره برداری منابع آب قبول نمایند.

هدف وزارت نیرو در تعادل بخشی دشت یعنی رسیدن حجم برداشت به حجم آب قابل برنامه ریزی، محقق گردد و نتیجه همکاری تشکل و شرکت آب منطقه ای در تعادل بخشی دشت، در نمودار تغییرات سطح آب زیرزمینی دشت هیدروگراف مشهود باشد.

جواد مبینی

مدیر کل دفتر نظام های بهره برداری و حفاظت آب و آبفا

شده مورد پیگیری است، قانع کردن وزارت نیرو به صدور اجازه برای انتقال آب یا انتقال تخصیص آب مندرج در یک مجوز/ پروانه بهره برداری به اراضی غیر از زمین تحت شرب فعلی پروانه برای مصارف کشاورزی است؛ که در هر حالت ارتباطی به تغییر نوع مصرف آب (موضوع ماده ۲۸) ندارد.

۳- نویسنده مقاله در فرازی از مطلب به عدم موافقت وزارت نیرو با انتقال آب درون حوضه ای برای افزایش بهره وری پرداخته و عنوان می دارد که استناد وزارت نیرو در این مخالفت مواد ۲۷ و ۲۸ قانون توزیع عادلانه آب و بند ه ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب است. باید عنوان داشت که علاوه بر موارد فوق، برای مصارف کشاورزی روح قوانین جاری حاکی از آن است که آب وابسته به زمین است. در زیر مختصری از مواد متعددی که تأییدکننده این موضع است، ارائه می شود:

مواد مندرج در قانون توزیع عادلانه آب:

* ماده ۲۶: ... وزارت نیرو ... میزان مصرف آب را با توجه به نوع محصول و میزان اراضی تعیین و بر اساس آن اقدام به صدور اجازه بهره برداری می نماید.

* ماده ۲۷: پروانه مصرف آب (همان اجازه بهره برداری مذکور در ماده ۲۶) مختص به زمین (برای کشاورزی) و مواردی است (سایر مصارف) که برای آن صادره شده ...

مواد مندرج در آئین نامه اجرائی فصل دوم قانون توزیع عادلانه آب:

* ماده ۱: ارائه اسناد مالکیت و مدارک طبق فرم شماره ۱ منضم به آئین نامه که محل مصرف، نوع تصرف و میزان آب مورد تقاضا برای اراضی مشخص شده است.

* ماده ۳: کارشناس در بهترین نقطه اراضی تعیین محل حفز چاه می نماید و امکان استحصال بهره برداری متناسب با مساحت اراضی را مشخص می نماید.

* ماده ۱۱- بند اول از شروط بررسی درخواست چاه بجای چاه یا قنات دلالت بر وابستگی آب به زمین دارد «اولاً از آب چاه یا قنات جدید فقط زمین های آبیاری می شوند که قبلاً از چاه یا قنات قبلی مشروب می شده اند»

* بند ۵- تبصره ۲ ماده ۶ آئین نامه اجرائی قانون تعیین تکلیف چاههای فاقد پروانه، یکی از مصادیق تخلف دارندگان پروانه بهره برداری چاههای مجاز و فعال کشاورزی را «انتقال آب به اراضی غیر آبخور اولیه چاه» عنوان نموده است.

* ماده ۱۳ آئین نامه اجرائی قانون تعیین چاههای آب فاقد پروانه نیز برای کف شکنی و جابجایی چاهها شروط مقرر در ماده ۱۱ آئین نامه اجرائی فصل دوم قانون توزیع عادلانه آب یعنی شروط اولاً را لازم الاجرا دانسته است. اولاً از آب چاه یا قنات جدید فقط زمین های آبیاری می شوند که قبلاً از چاه یا قنات قبلی مشروب می شده اند.

۴- در خصوص تغییر کاربری و جایگزین تخصیص نمودن چاههای مجاز و فعال کشاورزی با استفاده از دستورالعمل مواد ۲۷ و ۲۸ قانون توزیع عادلانه آب برای صنایع و خدمات، قابل ذکر است که بر اساس سند راهبردهای توسعه بلند مدت منابع آب (مصوب ۱۳۸۲ هیئت وزیران) وزارت نیرو موظف است تا میزان مصارف بخش کشاورزی را ظرف مدت ۲۰ سال از ۹۲ درصد فعلی به ۸۷ درصد برساند. در راستای اجرای سیاست یاد شده و برای رفع معضل بیکاری و اشتغال و با توجه به شرایط بحرانی منابع آب کشور، باید آب را در مصارفی با بهره وری بیشتر مصرف نمود.

۵- نامه ای که با هدف تأیید نظرات نویسنده یادداشت و مورد استناد نویسنده قرار گرفته است (نامه شماره ۹۱/۱۴۱/۱۷۰۶۹ مورخ